

Žijeme v době, kdy více než v předchozích obdobích roste význam informací. S informacemi nejrůznějšího druhu se denně setkáváme ve zprávách, tisku, školách i v zaměstnání. Informace tvoří nezbytnou základnu pro jakékoliv plánování, rozhodování, organizaci apod. Znalost určitých informací a umění se v nich orientovat, včas a v potřebný okamžik je nalézt, pak mnohdy zlepšuje postavení jedince nejen na pracovním trhu, ale i ve společnosti, při navazování různých kontaktů, podnikání, studijním prospěchu apod.

S informacemi je odjakživa spjata statistika, neboť číselný údaj dodával a dodává každé informaci nezvratný důkaz její existence. Ne vše, co se jako „statistika“ veřejnosti předkládá, však opravdu statistikou je. Je to tím, že stále ještě převládá názor, že k vypracování statistiky postačují jen základní znalosti počtů, méně je ve vědomí znalost o tom, že statistika je velmi složitý vědecký obor.

Patří do ní komplikované teorie, složité výpočty a měření. Má mnoho co do činění s pojmy jako nezaměstnanost, inflace, hrubý domácí produkt (HDP) a dalšími, se kterými se běžně setkáváme v médiích – v televizi, v rozhlase či v novinách. Statistika je důležitá. Statistika je mocná. Statistika však může být špatně interpretována nebo také docela snadno zneužita a v nesprávných rukách se může stát i velice nebezpečnou zbraní. Pro většinu lidí však představuje především užitečný zdroj zajímavých informací.

Díky statistice například víme, že v České republice žilo k 1. 7. 2003 přibližně 10 202 000 lidí, že rozloha České republiky je 78 866 km² a že hustota obyvatelstva u nás je 129 obyvatel na km². Přesné číslo počtu obyvatel lze zjistit pouze tzv. vyčerpávajícím (úplným) šetřením, jakým je sčítání lidu, domů a bytů. Poslední u nás proběhlo k 1. 3. 2001. V čem však spočívá možné nebezpečí zneužití statistiky? Například v tom, jak její výsledky hodnotíme, v jakých souvislostech na ně pohlížíme. Zůstaňme kupříkladu u statistik počtu obyvatel. Jedná se samozřejmě pouze o příklad použitý k nastínění možných obtíží při interpretaci čísel, která jsou díky statistice k dispozici, jakéhokoliv zneužití právě tohoto údaje se bezesporu není třeba obávat. Pokusme si nyní představit situaci, ve které nevíme o počtu obyvatel a rozloze jiných zemí vůbec nic. Pokud se pak dozvíme, že Belgie měla ke stejnému datu (1. 7. 2003) 10 348 000 obyvatel a Rusko 143 425 000 obyvatel, asi přirozeně usoudíme, že Belgie je stejně velká jako ČR, a Rusko o dost větší. Pokud bychom se však dříve dozvěděli informaci o rozloze, tedy, že Belgie má 33 100 km² a Rusko 17 075 000 km², zejména v případě Belgie bychom bezpochyby konstatovali, že je oproti ČR zhruba poloviční – závěr značně odlišný od závěru prvého. Pokud bychom se však ještě dříve než o počtu obyvatel a rozloze dozvěděli informaci o hustotě obyvatel (ta je rovna podílu počtu obyvatel a rozlohy země), tedy že v Belgii je hustota osídlení 312 obyvatel na km² a v Rusku 8 obyvatel na km², zřejmě bychom si z těchto omezených vědomostí snadno odvodili, že Belgie je asi velmi přelidněná země a Rusko nejspíš téměř neobydleno. Závěry se opět od předchozích velmi liší...

Jak je to možné? Kde jsme v našich hodnoceních udělali chybu? Odpověď je jednoduchá. Nikde! Chybou byl nedostatek informací! Vždy je totiž třeba mít před stanovením nějakého závěru informaci dostatek. V našem úzkém příkladě bychom si jistě byli schopni udělat o Belgii a Rusku obrázek co nejvíce se blížící skutečnosti v případě, kdy bychom měli k dispozici všechny tři údaje (počet obyvatel, rozloha, hustota obyvatelstva) najednou. Budme proto při činění vlastních závěrů obezřetní! Obecně však platí, že vlastní interpretace statistických údajů je lepší než jejich hodnocení, které nám připraví někdo jiný.

Na tomto příkladu jsme si celkem výstižně ukázali, jak může ke špatné interpretaci statistiky dojít. Přesto však rozhodně platí, že není třeba mít ze statistiky obavy. Ba právě naopak – statistika zde je hlavně proto, aby nám sloužila a byla užitečná. Není pochyb, že text známé písně „Statistika nuda je, má však cenné údaje...“ má pravdu nejméně v jednom z těchto dvou tvrzení.

Předkládaná publikace se nebude zabývat vyčerpávajícím popisem statistických metod sběru a zpracování dat, ani (až na některé výjimky) výkladem statistických pojmů a termínů. Chce formou odborně zpracovaných statistických dat, získaných v průběhu let, dokumentovat stav a vývoj společnosti a ekonomiky v České republice, poskytnout některá důležitá fakta ze sociální, ekonomické a ekologické oblasti, se kterými se můžete při studiu, studijních nebo pracovních cestách anebo v jiných životních situacích setkat. Měla by sloužit jako malý faktografický průvodce zejména vám, mladým lidem, a rozšířit, nebo prohloubit vědomosti o zemi, ve které jste se narodili nebo v ní žijete, která je vašim domovem, o níž budete muset nebo chtít při různých příležitostech informovat i v zahraničí. Vedle základních údajů z historie i současnosti, které by měl znát každý občan, jsou obsahem i vybrané odvětvové či regionálně členěné informace.